

Proloog

Vanaf de oudheid heeft de mens ervan gedroomd te kunnen opstijgen en door het luchtruim te zweven als een vogel. We weten dat een Spaanse geleerde zichzelf hiertoe in 875 geheel met veren bedekte. Anderen ontwierpen en bouwden hun eigen vleugels waarmee ze – soms met fatale afloop – in Konstantinopel, Neurenberg en Perugia van daken en torens sprongen. Wijze monniken vertrouwden hun ontwerpen aan het papier toe. En rond 1490 begon Leonardo da Vinci aan zijn baanbrekende werk. Hij was naar eigen zeggen voorbestemd om onderzoek te doen naar de kunst van het vliegen, en vond het bewijs hiervoor in zijn herinnering aan de vlieger die eens in zijn wiegje verzeild was geraakt.

Volgens de gebroeders Wilbur en Orville Wright uit Dayton, Ohio, was het voor hen allemaal met een stuk speelgoed begonnen, een kleine helikopter, meegebracht uit Frankrijk door hun vader, bisschop Milton Wright, een vurig pleitbezorger van de idee dat speelgoed een belangrijk educatief instrument kan zijn. De creatie van de negentiende-eeuwse Franse uitvinder Alphonse Pénaud behelsde niet meer dan een stok met twee propellers en in elkaar gedraaide elastieken en zal hooguit vijftig cent hebben gekost. ‘Kom eens kijken, jongens,’ zei de bisschop, iets in zijn handen verbergend. Toen hij ze opendeed vloog de helikopter tegen het plafond. Ze noemden het de ‘vleermuis’.

Ida Palmer, Orvilles eerste onderwijzeres op de lagere school, herinnert zich dat hij in de schoolbanken altijd met stukjes hout in de weer

was. Toen ze eens vroeg wat hij bouwde, antwoordde hij dat hij een machine aan het maken was die hij samen met zijn broer ooit zou laten vliegen.

DEEL I

I

Het begin

*Als ik een jonge man advies moest geven over hoe hij
succesvol kan worden in het leven, dan zou ik hem zeggen:
kies een goede vader en moeder uit, en begin in Ohio.*

Wilbur Wright

I

De foto's die van de broers zijn genomen, hebben bijna zonder uitzondering een sterke uitstraling. Op een van die foto's zitten ze naast elkaar op de trap van de veranda aan de achterkant van het huis van de familie Wright, gelegen aan een korte zijstraat in het westelijk deel van Dayton, Ohio. De foto is gemaakt in 1909, op het hoogtepunt van hun roem. Wilbur was 42, Orville 38. Wilbur heeft zijn langgerekte pokerface van de lens afgekeerd, alsof hij met zijn gedachten elders is, wat in dit geval waarschijnlijk wel klopte. Hij is slank, op het uitgemergelde af, heeft een lange neus en kin, is gladgeschoren en kalend. Hij draagt een effen donker pak en hoge veterschoenen, in stijl met de kleding van zijn prekende vader.

Orville kijkt recht in de cameralens en heeft zijn benen nonchalant over elkaar geslagen. Hij oogt krachtiger en jeugdiger dan zijn broer. Hij heeft iets meer haar en een keurig onderhouden snor. Hij draagt een lichter, zichtbaar beter gesneden pak, olijk geruite sokken en lage brogues. Veel bonter dan een paar geruite sokken werd het wat opsmerk be-

treft nooit bij de Wright-mannen. In deze pose zijn zijn handen prominent in beeld. Uitermate bekwame handen die op het moment dat de foto werd genomen al een aanzienlijke bijdrage hadden geleverd aan die wonderbaarlijke nieuwe uitvinding waar de wereld inmiddels mee had kennisgemaakt.

Te oordelen naar hun gelaatsuitdrukking beschikten de broers over een niet tot nauwelijks ontwikkeld gevoel voor humor, wat echter bezijden de waarheid was. Ze hielden er beiden niet van gefotografeerd te worden. ‘En om eerlijk te zijn,’ zo schreef een verslaggever eens, ‘is de camera ook niet zo dol op de broers.’ Maar het meest atypische aan deze pose is dat ze stilzitten en niets doen, iets wat de broers zichzelf maar zelden toestonden.

Zoals iedereen in Dayton wel wist, waren de twee opvallend op zichzelf, altijd in de weer en ogenschijnlijk altijd samen. ‘Onafscheidelijk als een tweeling,’ luidde het commentaar van hun vader, en voor elkaar ‘onvervangbaar’.

Ze woonden in hetzelfde huis, werkten zes dagen per week samen, aten samen, beheerden hun geld op een gezamenlijke rekening en ‘dachten zelfs gezamenlijk’, aldus Wilbur. Ze hadden dezelfde grijsblauwe ogen, hoewel die van Orville dichter bij elkaar stonden en zijn oogopslag minder dwingend was. Ook hun handschrift was opvallend uniform – regelmatig, goed leesbaar – en hun stemmen leken zo op elkaar dat iemand die de broers in een andere ruimte met elkaar hoorde praten, moeite had om vast te stellen wie er aan het woord was.

Orville was altijd duidelijk beter gekleed, maar Wilbur was met zijn één meter tachtig ongeveer vijf centimeter langer en de vrouwen, niet zozeer die in Dayton als wel die in Frankrijk, vonden hem een tikje mysterieus, en dus aantrekkelijk.

Ze hielden beiden van muziek – Wilbur speelde harmonica, Orville mandoline. Soms begonnen ze tijdens het werk spontaan hetzelfde liedje te fluiten of te neurien. Ze waren beiden erg aan huis gebonden. Ze kookten allebei graag. Orvilles specialiteiten waren koekjes en snoepjes. Wilbur had zich bekwaamd in het maken van vleessaus en ontfermde zich bij Thanksgiving en kerst steevast over de vulling van de kalkoen.

Net als hun vader en hun zus Katharine bruisten de broers van energie en waren gewend alle dagen behalve zondag hard te werken, in de werkplaats of anders wel thuis, waar altijd allerlei 'verbeteringen' te realiseren waren. Hard werken was een deugd, en ze waren op hun best en het gelukkigst achter de werkbank, waar ze ter bescherming van hun pakken en dassen met een schort voor aan hun eigen projecten werkten.

Alles in ogenschouw genomen konden ze het goed met elkaar vinden, ze waren zich bewust van elkaars rol in de taak die ze zich hadden gesteld, beiden waren bekend met elkaars karakter en beiden gingen er stilzwijgend mee akkoord dat grote broer Wilbur, vier jaar ouder dan Orville, de tandem bestuurde.

Niet dat alles altijd op rolletjes liep. Ze konden bijzonder veeleisend en kritisch jegens elkaar zijn, en de onenigheid liep soms zo hoog op dat er 'vreselijke dingen' over en weer vlogen. Het kwam wel voor dat ze na meer dan een uur bekvechten nog geen stap dichterbij een oplossing waren gekomen, maar wel tot de ontdekking kwamen dat de een inmiddels het oorspronkelijke standpunt van de ander verdedigde en vice versa.

Zoals wel vaker is gememoreerd, hebben ze er beiden altijd voor gekozen nooit iets anders te zijn dan zichzelf, een eigenschap die in Ohio hogelijk gewaardeerd werd. Niet alleen hadden ze er geen enkele behoefte aan in het middelpunt van de belangstelling te staan, ze deden zelfs hun uiterste best op de achtergrond te blijven. En ondanks de roem die hen zo plots ten deel viel, zijn ze allebei opvallend bescheiden gebleven.

Maar ze waren ook in vele opzichten heel anders. Er waren verschillen, het een duidelijker dan het ander. Orville had een min of meer normaal looptempo, maar Wilbur was 'ongelooflijk actief', gebaarde wild als hij een argument kracht wilde bijzetten en liep altijd met gehaaste, grote passen. Wilbur was van nature ernstiger, leergieriger en reflectiever. Hij had een bijzonder goed geheugen voor dingen die hij eens had gezien, gehoord of gelezen. 'Ik kan niks onthouden,' gaf Orville ooit ruitertlijk toe, 'maar hij vergeet niets.'

Wilbur beschikte over een dusdanig groot concentratievermogen dat sommigen hem als een zonderling beschouwden. Hij kon zichzelf volledig van de buitenwereld afsluiten. ‘De meest beklijvende indruk van Wilbur Wright,’ aldus een oud-klasgenoot, ‘is die van een man die grotendeels in zijn eigen wereld vertoeft.’ Ochtend na ochtend verliet hij in gedachten verzonken zonder hoed zijn huis, om vijf minuten later terug te keren en de hoed alsnog te halen.

Men was het er tevens over eens dat Wilbur een ‘ongebruikelijk voorkomen’ had dat hij onder alle omstandigheden in de plooi hield en dat ‘nooit verpinkte,’ aldus zijn trotse vader. Hij was een uitzonderlijk bekwaam spreker en schreef helder, eigenschappen die niet lijken te passen bij iemand die zo zwijgzaam was; en hoewel hij niet graag optrad in het openbaar, waren zijn speeches dankzij zijn weloverwogen woordkeuze en de inhoud vaak het uitzitten waard. In zijn professionele correspondentie, de ontelbare voorstellen en rapporten die hij heeft geschreven en ook zijn privé-correspondentie bediende hij zich van een vocabulaire en taalgebruik van zeer hoog niveau, met dank aan de rigide lessen van zijn vader. Het bleek een uiterst belangrijke vaardigheid in de totstandkoming van de ongeëvenaarde prestaties van de broers .

‘Will lijkt wel aardigheid te hebben in het schrijven, daarom laat ik al het schriftelijke werk aan hem over,’ luidde Orvilles verklaring. In werkelijkheid schreef ook Orville graag, hoewel dit voornamelijk tot uiting kwam in zijn familiecorrespondentie, en dan met name in zijn bevlogen en geestige brieven aan Katharine. Dat Wilbur in de begindagen van hun zakelijke avontuur al hun brieven in de eerste persoon schreef, daarmee suggererend dat hij in zijn eentje opereerde, deerde Orville niet in het minst.

Orville was de zachtaardige van het tweetal. Thuis was hij spraakzaam en onderhoudend en hing hij vaak de plaaggeest uit, maar zodra hij de voordeur achter zich had dichtgetrokken, werd hij op het pijnlijke af verlegen, een eigenschap die hij van hun overleden moeder had geërfd. Hij weigerde pertinent elke rol op de voorgrond; dat liet hij allemaal aan Wilbur over. Maar hij was ook de vrolijke, de van nature meest optimistische en ondernemende van de twee, en met zijn op-

merkelijke inventiviteit en technisch inzicht heeft hij op al hun projecten een belangrijk stempel gedrukt.

Zo weinig als Wilbur zich druk maakte over wat anderen wellicht dachten of zeiden, zo gevoelig was Orville voor kritiek of spot. Orville had dan ook last van 'bepaalde buien,' zoals ze binnen de familie werden omschreven; perioden waarin hij door oververmoeidheid of neerslachtigheid onherkenbaar humeurig en stuurs uit de hoek kon komen.

Bij publieke gelegenheden ging alle aandacht onveranderlijk uit naar Wilbur, zelfs als hij weinig te melden had. 'In tegenstelling tot Wilbur,' aldus een ooggetuige, 'is meneer Orville Wright geen opmerkelijke of onderscheidende persoonlijkheid. Dat wil zeggen dat hij in een menigte niet direct de aandacht zal opeisen zoals meneer Wilbur dat doet.'

Net als hun vader gedroegen ze zich altijd als heren en waren tegen iedereen hoffelijk. Ze gebruikten geen van beiden sterkedrank, rookten noch gokten, en waren, zoals hun vader het placht uit te drukken, altijd 'onafhankelijke' Republikeinen gebleven. Ze waren vrijgezel en niets wees erop dat dit zou veranderen. Orville grapte vaak dat aangezien zijn broer de oudste was, Wilbur maar als eerste in het huwelijksbootje moest stappen. Wilbur had naar eigen zeggen nog geen tijd voor een echtgenote. Voor de buitenwereld wekte hij de indruk 'vrouwverlegen' te zijn. Een werknemer wist zich te herinneren dat Wilbur 'akelig nerveus' kon worden in het bijzijn van jonge vrouwen.

Wat ze echter vooral met elkaar gemeen hadden was het doel dat ze nastreefden, en de nimmer versagende vastberadenheid die ze aan de dag legden om dat te bereiken. Ze hadden zichzelf een 'missie' opgelegd.

***

Ze woonden met hun zuster Katharine nog in bij hun vader, een rondtrekkende predikant die vaak van huis was. Katharine, drie jaar jonger dan Orville, was slim, knap, had een uitgesproken mening, was de enige in het gezin met een hogeschooldiploma en was van de drie inwo-

nende kinderen met voorsprong de meest sociaal ingestelde. Na haar afstuderen aan Oberlin College in Ohio, in 1898, was ze naar Dayton teruggekeerd om op de nieuwe Steele High School Latijn te gaan geven, waar onder haar bewind, zo merkte Orville op, menig toekomstig leider is gezakt. Zelf zei ze over de jongens die ze als ‘hardnekkig hardleers’ omschreef: ‘Ik heb hun slimheid een schop onder de kont gegeven.’

In haar verschijning, goedverzorgd, netjes gekapt, met haar goudkleurige knijpbril en donkere, tot een knot opgeknoopte haar, was ze het toonbeeld van een lerares. ‘Een afgezaagde variant’ noemde ze zichzelf vanwege haar lengte van iets meer dan anderhalve meter, maar iedereen die haar kende wist hoeveel explosiviteit er in dat kleine lichaam school. Ze wist zich in het mannenhuishouden meer dan staande te houden. Ze was de meest opgewekte van het gezin, een onvermoeibare prater en aanjager, en om die reden waren ze allemaal dol op haar. Zij was het die haar studiegenoten mee naar huis nam en feestjes op touw zette. Omdat ze in leeftijd het dichtst bij elkaar lagen, was haar band met Orville uitzonderlijk hecht. Ze waren op dezelfde dag geboren, 19 augustus, beiden in hetzelfde huis.

Katharine, die zich meer dan haar broers stoorde aan menselijke tekortkomingen, kon soms ‘in razernij’ ontsteken. Ze kon ontzettend kwaad worden als Orville op zijn mandoline speelde. ‘Hij zit daar maar op dat ding te tokkelen tot ik het haast niet meer uithoud,’ klaagde ze tegenover haar vader. ‘Je hebt een goed hoofd en een goed hart,’ zei hij dan. Maar geheel gerustgesteld was hij niet. ‘Ik vind het bijzonder belangrijk dat je jezelf beschaafde vrouwelijke manieren aanmeet en je woede voortaan onder controle houdt, want woede is een slechte raadgever.’

Voor hun vrienden waren ze Will, Orv en Katie; binnen het gezin werd Wilbur aangesproken met Ullam; Orville was Bubbo of Bubs; en Katharine was Sterchens, een verbastering van het Duitse *Schwerchens*, dat ‘kleine zus’ betekent. De twee oudste broers – Reuchlin en Lorin – waren getrouwd en hadden zelf een gezin. Reuchlin was verhuisd naar een boerderij in Kansas. Lorin, een boekhouder, woonde

met zijn vrouw Netta en hun vier kinderen – Milton, Ivonette, Leontine en Horace – op een steenworp afstand van Hawthorn Street nummer 7, het adres van Wilbur, Orville en Katharine. Dat zowel Lorin als Reuchlin de ene baan na de andere had moeten aannemen om in de behoeften van hun gezinnen te kunnen voorzien, leek Wilbur en Orville gesterkt te hebben in hun overtuiging vrijgezel te blijven.

Hun overleden moeder, Susan Koerner Wright, was als dochter van een Duitse koetsenmaker in Virginia ter wereld gekomen en op jonge leeftijd naar het Westen meegesleept. Haar kinderen omschreven haar als zeer intelligent, liefdevol en pijnlijk verlegen. Het verhaal doet de ronde dat ze, toen ze voor het eerst na haar huwelijk boodschappen ging doen en de vraag kreeg bij wie de boodschappen konden worden afgeleverd, haar nieuwe achternaam was vergeten. Maar ze was ook heel opgewekt en schalks, en in de ogen van haar gezin ‘ronduit een genie’ omdat ze alles kon maken, met name speelgoed, zelfs eens een slee die niet onderdeed voor een exemplaar uit de winkel.

Ze was de meest begripvolle vrouw [schreef Katharine]. Hoewel ze van ons allemaal hield, zag ze dat Will en Orv iets bijzonders hadden. Ze heeft nooit iets kapotgemaakt waar de jongens mee bezig waren. Het kleinste onderdeelje dat ze tegenkwam raapte ze op en legde ze op een plank in de keuken.

De aanleg voor techniek van ‘de jongens’ was, net als Orvilles verlegenheid, logischerwijs terug te voeren op hun moeder. Haar dood in 1889, als gevolg van tuberculose, was de zwaarste klap die het gezin tot dan toe te incasseren had gehad.

Bisschop Milton Wright was een toegewijde vader met gepeperde meningen en wijze woorden in overvloed, een man met een normaal doch statig postuur, met een volle, grijze, vaderlijke baard zonder snor, die zijn dunne, grijze haar bij voorkeur over de kale plek op zijn hoofd kamde. Net als in het geval van Wilbur was zijn karakteristieke ‘ernstige bedaardheid’ niet noodzakelijkerwijs de beste graadmeter voor zijn stemming of zijn kijk op het leven.

Hij was in 1828 in Indiana geboren in een houthakkershut en met de normen en waarden van de grensgebieden grootgebracht. Er is niet veel bekend over zijn moeder Catherine, maar zijn vader, Dan Wright, een boer en veteraan van de Amerikaanse Onafhankelijkheidsoorlog, was in de ogen van de jongens een held. ‘Hij had een plechtstatige kalmte, zijn manieren waren correct, hij sprak aarzelend maar zeer accuraat,’ aldus Milton. Hij was een overtuigd geheelonthouder – een zeldzaamheid in de grensgebieden – en een rechtschapen en praktisch ingesteld man – karakteristieken die van toepassing hadden kunnen zijn op Milton zelf, en op Wilbur en Orville.

Milton had zich op zijn negentiende aangesloten bij de United Brethren Church in Christ, een protestantse gezindte. Hij hield zijn eerste preek op zijn 22ste en werd op zijn 24ste tot predikant gewijd. Hoewel hij een aantal vakken volgde aan een klein, aan de kerk verbonden College, beschikte hij niet over een eindexamen. De al voor de Burgeroorlog opgerichte United Brethren Church stond pal voor een aantal zaken – de afschaffing van de slavernij, meer vrouwenrechten, en verzet tegen de Vrijmetselarij en de daarbij behorende geheimzinnigheid – die zoals iedereen die hem kende wel wist, strookten met de opvattingen van Milton Wright.

Dankzij zijn werk als rondreizend predikant had hij zowat het hele land doorkruist, per paard en trein, en meer gezien dan vrijwel ieder ander van zijn generatie. In 1857 voer hij van New York naar Panama, doorkruiste per spoor de landengte op weg naar Oregon om twee jaar les te geven aan een kerkschool.

Hij en Susan waren in 1859 getrouwd in Fayette County, Indiana, dicht bij de Ohio-spoorlijn, en hadden hun intrek genomen in een boerderij in Farmont, Indiana, waar hun twee oudste zonen werden geboren. In 1867 verhuisden ze naar een vijfkamerboerderij in Millville, Indiana, alwaar Susan op 16 april het leven schonk aan Wilbur. (Zowel Wilbur als Orville was vernoemd naar een geestelijke die hun vader zeer bewonderde, respectievelijk Wilbur Fiske en Orville Dewey.)

Een jaar later verhuisde het gezin naar Hartsville, Indiana, om weer een jaar later, in 1869, te verkassen naar Dayton, waar ze het destijds

nieuwgebouwde huis aan Hawthorn Street kochten. De eerwaarde Milton Wright was benoemd tot redacteur van het nationale weekblad van de United Brethren, *The Religious Telescope*, dat werd gemaakt in Dayton, en dit zorgde voor een flinke stijging van zijn jaarincome, van achthonderd naar vijftienhonderd dollar.

In 1877, nadat Milton tot bisschop was gekozen en zijn verantwoordelijkheden binnen de kerkgemeenschap alleen nog maar waren toegenomen, verhuurden hij en Susan het huis en verhuisden met het gezin naar Cedar Rapids, Iowa. Hij was nu namens de kerk verantwoordelijk voor de voltallige gemeenschap in het District West Mississippi en hielp met de voorbereidingen van conferenties in Mississippi tot en met de Rockies, die hij ook allemaal bezocht, en legde zodoende duizenden kilometers per jaar af. Vier jaar later verhuisden ze nog maar eens, naar Richmond, Indiana, waar de tien jaar oude Orville vliegers begon te maken, zowel voor zijn plezier als voor de verkoop, en Wilbur voor het eerst naar de middelbare school ging. Pas in 1884 zou het gezin weer terugkeren naar Dayton.

Met een inwonertal van bijna veertigduizend zielen was het nog altijd in hoog tempo groeiende Dayton inmiddels uitgegroeid tot de vijfde stad van Ohio. Het beschikte over een nieuw ziekenhuis, een nieuw gerechtsgebouw en liep wat het gebruik van elektrische straatverlichting betrof voor op de rest van het land. Een grootse, nieuwe openbare bibliotheek, opgetrokken in de destijds zeer populaire romaanse stijl, naderde voltooiing. In de jaren daarna zou de nieuwe High School verrijzen, een gebouw van vijf verdiepingen met een torenspits die op een universiteitscampus niet zou misstaan. Dit waren gebouwen die 'meer dan enkel een voorliefde voor materieel vertoon lieten zien,' aldus de inwoners van Dayton.

Dayton, gelegen in het zuidwesten van Ohio op een brede, glooiende uiterwaard aan de oostelijke oever van een wijde bocht in de rivier de Miami, was aan het einde van de achttiende eeuw gesticht door oud-strijders in de Amerikaanse Revolutie en werd vernoemd naar een van de eerste investeerders in het gebied, Jonathan Dayton uit New Jersey, eveneens een oud-strijder, lid van het Congres en een van de

ondertekenaars van de Amerikaanse grondwet. Tot de komst van de spoorweg was de stad maar langzaam gegroeid.

In 1859 was het grasveld aan de voorkant van het oude neo-Griekse gerechtsgebouw de plaats waar Abraham Lincoln een van zijn speeches ten beste gaf. Verder kan Dayton niet bepaald bogen op een rijke historie. Er werd echter vol trots over gesproken als een uitstekende plaats om te wonen, te werken en kinderen groot te brengen, net als heel Ohio. En was Ohio niet de thuisstaat van inmiddels drie presidenten? En van Thomas Edison? Een andere in het oog springende zoon van Dayton, William Dean Howells, redacteur van *The Atlantic Monthly*, had geschreven dat de inwoners van Ohio het soort idealisten was dat beschikt over 'de moed uit hun dromen.'

Dankzij deze moed hebben ze hun stoutste dromen bewaarheid zien worden, en het pleit voor ze dat ze ondanks hun nuchtere en pragmatische karakter af en toe enthousiast en zelfs hartstochtelijk kunnen worden.

Jaren later zou Wilbur in een toespraak opmerken dat als hij een jongeman advies moest geven hoe hij in het leven hogerop kon komen, hij zou zeggen: 'Kies een goede vader en moeder uit, en begin in Ohio.'

Al is er in 1884 overduidelijk behoefte aan een nieuw treinstation en zijn de meeste straten in het dorp nog altijd ongeplaveid, het is duidelijk dat de vooruitzichten op toekomstige voorspoed gunstiger zijn dan ooit. Een belangrijke factor hierin vormde de oprichting van de florierende National Cash Register Company. Het bedrijf zou in korte tijd uitgroeien tot de grootste fabrikant in zijn bedrijfstak ter wereld. Bisschop Wright was meer dan de helft van het jaar onderweg. Niettemin leed het nooit enige twijfel dat hij Dayton als zijn echte thuishaven beschouwde.

***

De nieuwsgierigheid van de gezinsleden werd voortdurend geprikkeld. Een aanzienlijk deel van het aardrijkskundeonderwijs bestond

uit de lange brieven die de reizende bisschop veelal aan boord van treinen schreef en naar huis stuurde. Hoe ver zijn reizen hem ook voerden, altijd gaf hij uitvoerig rekenschap van de liefde voor zijn land en diens schoonheid. Minneapolis en St. Paul noemde hij ‘steden die enorm gegroeid zijn, in een fantastisch graanrijk landschap’. Hij schreef aanstekelijk en gaf blijk van een groot vermogen tot verbazing. De bergen ten westen van Missoula waren zo steil dat de trein drie locomotieven nodig had, twee vooraan en eentje erachter, meldde hij aan het thuisfront. Zijn wereld, en dus ook die van hen, bleef zich maar uitbreiden. ‘Gisteren kwam ik hier aan om 1:40 uur in de ochtend,’ schreef hij in een brief vanuit Biggs, Californië.

Je had het Siskiyou-gebergte moeten zien dat we gisteren per trein hebben doorkruist. We stegen tot grote hoogte en slingerden vele kilometers door het landschap om een helling van een paar graden te bedwingen. Na anderhalve kilometer reden we terug naar zo’n zestig meter van de plek vanwaar we begonnen waren, alleen dan ongeveer vijftig meter hoger. We passeerden diverse tunnels maar geen lange, de laatste net onder de top was ook de langste. Het is het meest grandioze landschap en de steilste klim die ik ooit gezien heb.

Omdat hij veel las en zijn ogen de kost gaf, beschikte hij over een ogenschijnlijk eindeloze stroom goede raad aangaande gedrag, goede en slechte gewoonten, valkuilen die vermeden en doelen die verwezenlijkt moesten worden. Hij preekte over kleding, hygiëne en zuinigheid. Thuis propageerde hij moed en karakter – ‘het juiste temperament’, noemde hij dat –, deugdzaamheid en volharding. Hij begreep dat het verstrekken van richtlijnen een belangrijke vaderlijke taak was.

Men stelt doorgaans dat de jeugd het beter weet en de ouderen achterlopen. Dat mag zo zijn, maar de oudjes mogen net zozeer een mening hebben over nieuwerwetse fratsen als de jeugd over ouderwets gedrag. De zaken gaan voor het plezier, en dat moet zo blijven. Je hebt geld genoeg zodra je anderen niet langer tot last hoeft te zijn.

Hij streefde ernaar zijn drie kinderen thuis gelijkwaardig te behandelen en evenveel aandacht te geven, en prees zijn of haar specifieke talent of bijdrage aan het gezinsleven. Maar Wilbur was duidelijk zijn lieveling, ‘zijn oogappel’, aldus Katharine.

Wilbur was ook het grootste zorgenkindje geweest. In zijn jonge jaren had hij in alles uitgeblonken. Hij was een begenadigd sporter – hij was met name goed in football, schaatsen en turnen – en een zeer ijverige leerling. In zijn laatste middelbare schooljaar in Dayton haalde hij louter negens – voor algebra, plantkunde, scheikunde, schrijfvaardigheid, geologie, geometrie en Latijn. Er deden geruchten de ronde dat hij naar Yale zou gaan.

Maar al deze plannen konden direct de prullenbak in toen Wilbur tijdens een partijtje ijshockey op het dichtgevroren meer naast het Dayton Soldiers’ Home een stick in zijn gezicht kreeg en het merendeel van zijn boventanden verloor.

Wat er zich precies heeft afgespeeld is moeilijk te achterhalen, maar te oordelen naar de schaarse berichten, moet er heel wat achter zitten. Volgens een aantekening die bisschop Wright jaren later in zijn dagboek maakte, in 1913, groeide ‘de man die de stick gooide die Wilbur trof’, Oliver Crook Haugh, uit tot een van de meest beruchte moordenaars uit de geschiedenis van Ohio. Hij werd in 1906 ter dood veroordeeld voor de moord op zijn moeder, vader en broer, en werd van nog minstens tien andere moorden verdacht.

Ten tijde van het ijshockey-incident woonde Haugh slechts op twee blokken bij de Wrights vandaan. Hoewel hij nog maar vijftien was, drie jaar jonger dan Wilbur, was hij al een grote kerel en stond hij bekend als de schrik van de buurt. Na zijn executie schreef de *Dayton Journal*: ‘Oliver raakte nooit verlost van de wens anderen pijn te doen of op z’n minst ongemak te bezorgen.’

Of hij de stick al dan niet bewust naar Wilbur ‘gegooid’ heeft, is niet meer na te gaan. Maar wel weten we dat hij destijds bij een drogist op West Third Street werkte en dat de winkeleigenaar hem een in die tijd gangbaar middeltje verstrekke tegen de pijn van zijn rottende gebit, ‘cocainehoudende monddruppels’. In korte tijd was de jonge Haugh zo

afhankelijk geworden van drugs en alcohol en was hij zo onhandelbaar geworden dat hij een aantal maanden in het gekkenhuis van Dayton werd geplaatst.

Wilbur kende hem ongetwijfeld, maar we weten niet hoe goed; ook blijft het onduidelijk of Haugh nog een appeltje met Wilbur te schillen had, of ten tijde van het incident onder invloed was. Behalve de summere vermelding in het dagboek van de bisschop, wordt het incident in de gehele Wright-correspondentie nergens aangehaald. Ook beschikken we over zeer weinig details of ooggetuigenverslagen over de verwoestende uitwerking die het voorval op Wilbur had. Het heeft er alle schijn van dat het gezin deze hele geschiedenis zo snel mogelijk heeft willen vergeten. Om die reden blijft het een duister hoofdstuk in Wilburs leven waar heel weinig over bekend is. Maar het moge duidelijk zijn dat het bepalend is geweest voor het verdere verloop van zijn leven.

Wekenlang werd hij gekweld door een allesverzengende pijn aan zijn gezicht en kaak en moest daarna ook nog een kunstgebit aangemenen krijgen. Hij kreeg ernstige spijsverteringsklachten, gevolgd door hartkloppingen en depressieve buien die naarmate de tijd vorderde alleen maar langer leken te duren. Iedereen begon zich in toenemende mate zorgen te maken. De gesprekken over Yale verstomden. Zijn ziekelijke moeder deed haar best zo goed mogelijk voor hem te zorgen, maar toen haar eigen gezondheid haar in de steek begon te laten, was hij het die de zorg voor haar op zich nam.

‘Zelden zal een zoon zich zoveel toewijding hebben getroost,’ schreef de bisschop, die meende dat Wilbur haar leven met minimaal twee jaar had weten te verlengen. ‘s Ochtends voelde ze zich meestal goed genoeg om, met hulp, even naar beneden te komen, maar ‘s avonds droeg Wilbur haar weer naar boven.

Diens broer Lorin leek de enige die deze gang van zaken afkeurde. ‘Waar houdt Will zich mee bezig?’ schreef hij Katharine vanuit Kansas, waar hij had besloten zijn fortuin te zoeken. ‘Hij moet iets met zijn leven gaan doen. Speelt hij nog altijd voor kok en kamermeisje?’

Wilbur leefde drie volle jaren als een kluizenaar – jaren waarin hij

het huis hoegenaamd niet verliet en begon te lezen zoals hij dat nog nooit had gedaan.

***

Het huis van de Wrights aan Hawthorn Street nummer 7, het toneel van zoveel gezinsgebeurtenissen, was in alle opzichten bescheiden en gesitueerd in een al even bescheiden buurt. Hawthorn Street zou net als het grootste deel van Dayton pas rond de eeuwwisseling worden bestraat, en nummer 7, met twee linden en een in steen uitgevoerde *hitching post* [een dwarsligger op twee palen om je paard aan vast te binden, vert.] voor de deur, was een smal, wit gebouw dat slechts van alle andere verschilde door de fraaie veranda die de broers langs de gehele voorgevel hadden gebouwd.

Het huis telde zeven kamers, drie op de begane grond en vier op de eerste etage, die allemaal klein waren, zoals alles op het perceel. Het huis lag op slechts een halve meter afstand van het noordelijker gelegen nummer 5. Je kon alleen in krabbengang tussen de huizen door lopen.

De broers waren al dik in de twintig toen het huis werd aangesloten op de waterleiding en de riolering. Tot die tijd werd er wekelijks gebaad in een teil warm water die werd neergezet in de keuken, waar voor de gelegenheid de gordijnen waren gesloten. In de tuin bevonden zich een waterput, een houten pomp en een schuur voor de wagen. Elektriciteit was er niet. Er werd gekookt op een houtgestookt fornuis. Aardgas zorgde voor verwarming en verlichting. Het huis en de bijbehorende grond vertegenwoordigden een waarde van misschien 1800 dollar.

Vanaf de veranda stapte je door de voordeur een kleine ontvangstkamer binnen, maar vrijwel alle bezoekers maakten gebruik van een zijdeur die rechtstreeks toegang gaf tot de woonkamer. Van daaruit gezien bevond de veranda zich aan de rechterzijde, de eetkamer en de keuken lagen links. Een smalle, met tapijt beklede trap leidde naar de bovenverdieping.

De begane grond stond vol met de goedkope meubels in victoriaan-